

GÖMRÜK ORQANLARI SİSTEMİ: İSLAHATLAR VƏ MODERNLƏŞDİRMƏ

Təyyar İbrahimov

Bakı Dövlət Universiteti, Bakı, Azərbaycan

e-mail: tayar-7@mail.ru

Xülasə. Məqalədə Respublikamızda gömrük əməliyyatlarının sadələşdirilməsinə və tezləşdirilməsinə aid normativ-hüquqi bazanın təhlili üzrə qısa xülasə verilir. Gömrük orqanları sistemi və gömrük sahəsi strukturlarında funksional baxımdan modernləşdirmə və islahatlar istiqamətində aparılan işlərin təhlili şərh olunur. Biznes mühiti üzrə "Doing Business"-in 2011-2016-cı illərə aid hesabatında Azərbaycan Respublikasının mövqeyi təhlil olunur.

Açar sözlər: bir pəncərə prinsipi, "yaşıl" dəhliz, Doing Business, konsepsiya və strategiya, xarici iqtisadi fəaliyyət, çərçivə standartları, gömrük-bank nəzarəti, elektron gömrük, elektron bəyanetmə.

SYSTEM OF CUSTOMS AUTHORITIES: REFORM AND MODERNIZATION

Tayar İbrahimov

*Baku State University, Baku,
Azerbaijan*

Abstract. The article provides an overview of the legal framework related to simplification and acceleration of customs operations in our country. The analysis of functional modernization and reforms undertaken in the field of customs structures and system are reviewed. The position of Azerbaijan Republic regarding the reports of 2011-2016 of "Doing Business" is analyzed.

Keywords: the single-window system, "green" channel, Doing Business, conception and strategy, commodity nomenclature of foreign economic activity, framework standards, customs-bank supervision, electronic customs, customs declaration.

СИСТЕМА ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ: РЕФОРМЫ И МОДЕРНИЗАЦИИ

Таяр Ибрагимов

*Бакинский Государственный Университет, Баку,
Азербайджан*

Резюме. В статье приведен короткий обзор нормативно-юридических баз посвященному по упрощению таможенных операций. А также в функциональном аспекте проанализированы совершенствования и модернизация системы таможенных органов и структуры таможенных отраслей. Анализирована позиция Азербайджанской Республики в отчете за 2011-2016 г. по бизнесной среде «Doing Business».

Ключевые слова: принцип единого окна, «зеленый коридор», Doing Business, внешне-экономическая деятельность, рамочные стандарты, таможенно-банковский контроль, электронная таможня, электронное декларирование.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi maraqlarının təmin olunması işində müasir iqtisadiyyatın baza institutlarından biri olan gömrük xidməti həlledici rol oynayır. Bilavasitə Xarici İqtisadi Fəaliyyət (XİF) subyektləri tərəfindən həyata keçirilən beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının tənzimlənməsində iştirak etməklə fiskal funksiyanı reallaşdırır və bununla da gömrük xidməti respublikamızda iqtisadi problemlərin həllinə köməklik göstərir.

Ümumilikdə gömrük xidmətinin fəaliyyəti universal və spesifik xarakterli olmaqla, onun analoqu yoxdur. Məhz onun yerinə yetirdiyi məsələlər üzrə universallığı, çoxplanlılı

olması öz təsbitini Gömrük Məcəlləsində, beynəlxalq müqavilə öhdəliklərində, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarında, ölkə Prezidentinin Fərman və sərəncamlarında, habelə gömrük işi sferasına aid digər normativ-hüquqi aktlarda tapır [1-4, 6].

Məlumdur ki, gömrük xidmətinin əsas funksiyaları dövlət büdcəsinin mədaxil hissəsinin doldurulmasından (fiskal funksiya), dövlətin xarici iqtisadi fəaliyyət sferasında gömrük hüquqpozmalarına qarşı mübarizəsindən (hüquq mühafizə funksiyası) və gömrük işinin inzibati-hüquqi (inzibati funksiya) tənzimlənməsindən ibarətdir. Məhz gömrük orqanlarının fəaliyyətinin daha mürəkkəb və çoxtərəfli olması xüsusilə də respublikamızın Ümumdünya Ticarət Təşkilatına (ÜTT) üzv olması mərhələsində gömrük qanunverciliyinin və gömrük orqanları sisteminin modernləşdirilməsi, bu sahədə islahatların aparılması aktuallığı ilə səciyyələndirilir. Gömrük tənzimləməsi sferasında hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən aparılan xarici iqtisadi fəaliyyət (XİF) üzrə əməliyyatlar, nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi və çatdırılmaya nəzarət, malların gömrük dəyərinə nəzarət, xarici ticarət əməliyyatları üzərində gömrük-bank nəzarəti, habelə gömrük orqanlarının hüquq-mühafizə bölmələrinə informasiya dəstəyi və s. məsələlər istifadə olunan əsas gömrük texnologiyalarının kompleks avtomatlaşdırılmasını tələb edir. Son illər gömrük əməliyyatlarının təkmilləşdirilməsi sahəsində xeyli tərəqqiyə nail olunmuşdur. Lakin buna baxmayaraq keyfiyyətli gömrük inzibatchılığı sahəsində əksər göstəricilər üzrə aparıcı ölkələrin dünya praktikasından geri qalırıq. Gömrük orqanlarının modernləşdirilməsini biznes cəmiyyəti səbirsizliklə gözləyir. Bu aspektdə gömrük orqanlarının modernləşdirilməsilə əlaqədar müxtəlif təkliflər var və bunlar içərisində 4 prioritet istiqamət əsas götürülür. Bu istiqamətlər aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Gömrük prosedurlarının tam avtomatlaşdırılması (yəni “elektron gömrük orqanının təsis” yaradılması);
2. “Bir pəncərə” prinsipi əsasında nəzarətedici orqanlarla qarşılıqlı münasibətlərin təmini;
3. Gömrük orqanlarında risklərin idarə olunması sisteminin təkmilləşdirilməsi və bəyannamənin qəbulu, gömrük dəyərinə nəzarət və gömrük ödənişlərinin ödənilməsi, habelə sahə təşkilatları və birliklərilə yaxından qarşılıqlı əlaqədə olmaq;
4. Perspektivdə gömrük ödənişlərinin ödənilməsi mərhələsinədək malların buraxılışını təmin etmək və əsas gömrük nəzarətini malların buraxılışından sonrakı mərhələyə keçirmək [8, 11].

Məlumdur ki, gömrük orqanlarının fəaliyyəti respublikamızın Ümumdünya Ticarət Təşkilatına (ÜTT) üzv olma ərəfəsində daha da mürəkkəb və çoxtətəfli olmaqla xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan gömrük qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi və ümumilikdə gömrük sisteminin modernləşdirilməsi işi xüsusi aktuallığa malik olur.

Məhz yuxarıda xarakterizə olunan məqsədlərə nail olmaq üçün bu sahəyə xidmət edən Konsepsiya və Strategiyaların, beynəlxalq standartların və ÜGT tövsiyələrinin, çərçivə standartlarının və s. tətbiqi prosesini öyrənməklə onların reallaşdırılmasının təmin olunması vacib şərtlərdəndir. Göstərilənlərin müvəffəqiyyətlə və səmərəli formada baş verməsi məqsədilə islahatların aparılması və modernləşdirmə prosesində meydana gələn problemlər hərtərəfli öyrənilməli və yaranmış vəziyyətdən çıxış üçün optimal həll yolunun tapılmasına cəhd olunmalıdır. Bunun üçün isə dövlət səviyyəsində problemlərin həlli və qanunlarda, qanunvericilik aktlarında dəyişikliklərin aparılması və təshihlərin edilməsi, yeni informasiya, nəzarət texnologiyaları və proqramların tətbiqinə hökumət tərəfindən maraq göstərilməlidir. Göstərilənlərlə əlaqədar beynəlxalq təşkilatlar- Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT), Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) və birliklər, habelə onların tabeliyində olan digər təşkilatlar gömrük xidmətinin modernləşdirilməsi sahəsində dövlətin təşəbbüsünü dəstəkləyir, həmişə onlara maliyyə və texniki baxımdan sponsorluq eməyə, kifayət dərəcədə informasiya və vəsait verməyə hazırdır. Modernləşdirmə və islahatların aparılması aspektindən ÜGT tərəfindən tövsiyyə olunan Çərçivə standartlarının reallaşdırılması daha məqsədəuyğundur. Bu standartlar aşağıdakı 4 əsas elementdən ibarətdir:

1. Elektron formada məlumatların –informasiyaların ilkin mübadiləsi;
2. Məlumatların mübadiləsi üzrə müasir informasiya sisteminin yaradılması;
3. Yük daşınmaları üzrə təhlükəsizliyin təmini;
4. Gömrük orqanları ilə biznes cəmiyyəti arasında əməkdaşlığın təmini.

Bu əsas elementlər qloballaşma şəraitində dünya iqtisadiyyatında reallaşdırılan beynəlxalq ticarətin sadələşdirilməsi və təhlükəsizliyinin təmininə xidmət edir.

Çərçivə standartları özlüyündə yeni davamlı bir platformadır və beynəlxalq ticarətin fəallaşmasına köməklik göstərməklə onun terroristik təhdidlərdən müdafiə olunma səviyyəsini artırır, habelə gömrük xidmətinin və ticarət tərəfdaşlarının dövlətin sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşmasına köməklik göstərir, gömrük xidməti orqanlarının nəzarət obyektlərinə münasibətdə yüksək riskli malları müəyyən olunması imkanlarını genişləndirir. Beləliklə də, işin səmərəliliyini artırır və nəticə etibarı ilə gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti əməliyyatlarının sadələşdirilməsinə, tezləşdirilməsinə və nəhayət qısa zaman

kəsiyində yüklərin buraxılışının həyata keçirilməsinə nail olunur. Həmçinin cərcivə standartları digər dövlətlərin gömrük xidmətləri və dövlət orqanları ilə əməkdaşlığa dair saziş bağlamağa köməklik edir [5, 12].

Məhz, cərcivə standartlarında xarakterizə olunanların əksəiyyəti Azərbaycan gömrüyünün inkişafında yeni mərhələ olan elektron gömrük xidmətinin təşəkkülündə tapmışdır. Bu sahədə dövlət gömrük komitəsinin fəaliyyətində ciddi dönüş ili məhz 1995-ci ildən başlayır.

Belə ki, ümummilli lider Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə gəldiyi dövrdən həyatın bütün sahələrində, o cümlədən də gömrük orqanları sistemində əsaslı islahatlar aparılmaqla köklü dönüş baş verdi. Ulu öndər H. Əliyev cənabları hesab edirdi ki, müasir gömrük xidmətinin yaradılması dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinin daha da möhkəmləndirilməsi və qorunmasının əsas istiqamətlərindən biridir. Məhz Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti, onun dəyərli göstərişləri əsasında Azərbaycanda bu strukturun modernləşdirilməsinə istiqamətlənmiş dünya standartlarının tələblərinə cavab verən müasir gömrük sisteminin yaradılması mümkün olmuşdur.

Aparılan islahatlar və modernləşdirmə nəticəsində indi Azərbaycan gömrük xidməti mükəmməl hüquqi bazaya və inkişaf etmiş infrastruktura malik olmaqla bərabər, fiskal siyasəti həyata keçirir və ölkənin iqtisadi maraqlarını qoruyaraq, onun quruda, dənizdə və hava məkanında təhlükəsizliyini təmin etməklə gömrük qaydalarının pozulmasına və gömrük işi sferasında cinayətkarlığa – qaçaqmalçılığa qarşı uğurla mübarizə aparır. Gömrük sisteminin bütün istiqamətlərdə daha da təkmilləşdirilməsi ölkə rəhbərliyinin daimi diqqət mərkəzindədir.

Məhz bu qayğının nəticəsidir ki, Azərbaycan gömrüyü dinamik inkişaf edərək ildən-ildə yeni uğurlar qazanır. Bu baxımdan gömrük orqanlarının iş təcrübəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinə xüsusi yer verilir. Elə bu sahədə Azərbaycan gömrük xidməti köklü islahatlar həyata keçirmiş və onun qısa xronologiyası aşağıdakı kimi xarakterizə olunur.

Azərbaycan gömrüyündə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) tətbiqinə hələ 1995-ci ildə başlanılmış və 1999-cu ildə isə gömrükdə artıq informasiya-kommunikasiya strategiyası (İKS) beynəlxalq standartlar səviyyəsində qurulmuşdur. Belə ki, BMT-nin İnkişaf Proqramı və Azərbaycan Hökuməti tərəfindən birgə reallaşdırılan "Azərbaycan Respublikası Dövlət gömrük komitəsinin (AR DGK) potensialının gücləndirilməsi və məlumatların ötürülməsi şəbəkəsinin yaradılması" layihəsi artıq

avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin yaradılması sahəsində gömrük xidmətinin inkişafına öz müsbət təsirini göstərmişdir və İKT biznes proseslərinin stimullaşdırılmasına da təsir göstərir. Ona görə də DGK öz fəaliyyətində bu sahəyə xüsusi diqqət yetirir.

Hazırda bu baxımdan "Azərbaycan Respublikasında 2010 - 2012-ci illər üzrə rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı (Elektron Azərbaycan) üçün Dövlət proqramı" na uyğun olaraq informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı ilə əlaqədar normativ hüquqi aktlar qəbul olunmuş və dövlət orqanları tərəfindən əhaliyə elektron xidmətlər göstərilməsi beynəlxalq standartların tələblərinə uyğun olaraq formalaşdırılmışdır. Bununla əlaqədar "Dövlət orqanları tərəfindən elektron xidmətlərin göstərilməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər Haqqında" 23 may 2011-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanının icrası ilə əlaqədar Dövlət gömrük komitəsi ölkədə "elektron hökumət" layihəsinin reallaşdırılması üzrə pilot təşkilat kimi seçilmiş və bu sahədə aparılan işlər artıq öz töhfəsini vermişdir. Komitədə bir sıra layihələrin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə, gömrük xidmətlərinin modernləşdirilməsi sahələrinin daha da genişləndirilməsi və şəffaflığın təmin edilməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT tətbiqi həyata keçirilmişdir. Məhz qəbul olunmuş "Gömrük xidmətinin idarə olunmasının vahid avtomatlaşdırılmış sistemi (VAİS)" hazırda elektron gömrük xidmətinin əsasını təşkil edir.

Ümumilikdə isə "Elektron Gömrük" layihəsi "Elektron Azərbaycan" dövlət proqramının tərkib hissəsidir. Bu yeni mexanizmi elektron bəyanetmə və ilkin məlumatlandırılmaya uyğun olaraq ticarət dövriyyəsinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə dəstək verir. "Elektron Gömrük" XİF iştirakçılarına elektron şəkildə malların və yüklərin bəyan olunmasına, istənilən yerdən, o cümlədən ofisindən, mənzildən və s. imkan verir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda "Elektron Gömrüyün" yaradılmasının növbəti mərhələləri aşağıdakıların reallaşdırılmasından ibarətdir:

- İnformasiya-kommunikasiya sisteminin yeniləşdirilməsi və modernləşdirilməsi;
- DGK internet-xəbər resurslarının yaradılması;
- Müasir tələblərə cavab verən elektron bəyanetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi;
- Rəsmiləşdirmə prosesində iştirak edən digər dövlət qurumlarının informasiya sistemləri ilə onlayn-xəbərlər mübadiləsinin həyata keçirilməsi;
- Bütün gömrük orqanları sistemi və sahələrində sənədlərin elektron dövriyyəsi və elektron imzanın tətbiqi.

Hazırda müasir texnologiyalar əsasında qurulmuş və bütün gömrük orqanları və sahəsini əhatə edən, gömrük xidmətinin korporativ informasiya-kommunikasiya şəbəkəsi

fəaliyyət göstərir ki, bu da səs və görüntü təsvirlərinin, informasiyaların gömrük orqanları arasında real zaman rejimində yüksək keyfiyyətlə ötürülməsini təmin etməklə gömrük əməliyyatlarının sadələşdirilməsi və tezləşdirilməsi prosesini sürətləndirir [7, 9].

Azərbaycanın dünya təsərrüfatı sistemilə əlaqələrinin genişlənməsi xarici ticarətdə mal dövriyyəsinin və gömrük xidmətinin intensiv surətdə formalaşmasına və onun inkişafına köməklik edir. İnteqrasiya şəraitində xarici iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsində özünə xas xüsusiyyətə malik olan gömrük xidməti həlledici rol oynayır.

Bu gün gömrük tənzimlənməsinə informasiyaların mübadiləsi proseslərinə, mallar və xidmətlərin qloballaşmasına, müxtəlif ölkələrin gömrük orqanlarının razlaşmalarına, yekcinsliyinə cəhdə, habelə texniki nəzarət vasitələrinin təkmilləşdirilməsi kimi xarakterik xüsusiyyətlər aiddir.

Ümumiyyətlə, Azərbaycanda biznes mühitin yaxşılaşdırılması üzrə aparılan islahatlar davamlı xarakter daşıyır və Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun inkişafına töhfə verəcək. Məhz xarici iqtisadi fəaliyyət sahəsində əldə olunan uğurlarda gömrük orqanlarının da etiraf olunan xidməti vardır.

Məhz Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Sahibkarlıq fəaliyyətinin xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunan növlərinin sayının azaldılması, xüsusi razılıq (lisenziya) verilməsi prosedurlarının sadələşdirilməsi və şəffaflığının təmin edilməsi haqqında” 19 oktyabr 2015-ci il tarixli 650 nömrəli Fərmanına əsasən 2015-ci ilin 2 noyabr tarixindən İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən dövlət təhlükəsizliyi ilə bağlı hallar istisna olmaqla. Həmçinin bəzi fəaliyyət növləri üzrə məbləğləri təxminən 2 dəfə, regionlar üzrə isə 4 dəfə azaldılmış, lisenziya verən dövlət orqanlarının sayı 23-dən 4-ə endirilmiş lisenziyaların verilməsi müddəti 15 gündən 10 iş gününə endirilmiş, lisenziya verilməsi üçün tələb olunan prosedurlar isə sadələşdirilmişdir [10].

Respublikamızda elektron xidmətlərin, müasir texnologiyaların və mütərəqqi beynəlxalq təcrübənin tətbiqi əksər sferalarda, o cümlədən də gömrük orqanları sistemində öz təsbitini tapır. Artıq lisenziya tələb olunan fəaliyyət növlərinin sayı 59-dan 37-yə (o cümlədən 4 dövlət təhlükəsizliyi ilə bağlı olan lisenziyalar) endirilmiş, indiyə kimi verilmiş qüvvədə olan müddətli lisenziyalar müddətsiz elan olunmuş, yeni verilən lisenziyalar isə müddətsiz müəyyən edilmiş, lisenziyanın verilməsinə görə ödənilən dövlət rüsumunun miqdarı ləğv olunmuş, əksər lisenziyaların “ASAN xidmət” mərkəzləri vasitəsilə verilməsinə başlanılmış, beynəlxalq ticarətin asanlaşdırılması məqsədi ilə gömrük orqanları dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrində mallara baytarlıq, fitosanitar və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən

etdiyi digər nəzarət növlərini “bir pəncərə” prinsipi əsasında mümkün qədər qısa vaxtda həyata keçirirlər [1, 2, 4, 10]. Bununla da, Azərbaycanda sahibkarlıq subyektlərinin “bir pəncərə” sistemi tətbiq edilməklə qeydiyyatı sadələşdirilmiş, elektron xidmətlərin tətbiqi nəticəsində fiziki və hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyətinin on-layn rejimində qeydiyyatına, vergi və gömrük bəyannamələrin elektron qəbuluna başlanmışdır. Eyni zamanda “Gömrük sistemində islahatların davam etdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 mart 2016-cı il tarixli 1853 nömrəli Sərəncamına əsasən elektron gömrük xidmətlərinin daha da genişləndirilməsi, gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı tələb olunan sənədlərin və prosedurların sayının minimuma endirilməsi, gömrük orqanlarına əvvəlcədən elektron formada qısa idxal bəyannaməsini təqdim etmək yolu ilə malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi üçün “Yaşıl dəhliz” və beynəlxalq təcrübədə mövcud olan digər buraxılış sisteminin yaradılması və s. kompleks məsələlərin həlli ilə bağlı tapşırıqlar müəyyənləşdirilmişdir [6]. Bununla yanaşı 2016-cı il aprel ayının 4-dən etibarən gömrük sərhədindən keçirilən malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük orqanlarına bəyan edilməsi ilə bağlı prosedurların daha da sadələşdirilməsi, gömrük xidmətlərinin göstərilməsində şəffaflığın təmin edilməsi, sahibkarlar üçün əlverişli biznes mühitinin yaradılması və xarici ticarət əməliyyatlarının daha da stimullaşdırılması məqsədilə elektron bəyanetmə sistemi tətbiq edilməyə başlanmışdır. Yeni elektron bəyanetmə sistemi sahibkarlara dəstək vermək üçün gömrük təmsilçiliyi institutu çərçivəsində həyata keçirilməyə başlanmış və hazırda idxal-ixrac bəyannamələrinin doldurulması və qəbulu on-layn sistemi vasitəsilə həyata keçirilir.

Digər tərəfdən isə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 8 sentyabr 2014-cü il tarixli 300 sayılı Qərarına əsasən elektron imzanın alınması müddəti 2 gündən 1 günə endirilmiş və “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda 28 noyabr 2014-cü il tarixli Qanunla edilmiş dəyişikliklərə istinadən qeydiyyat zamanı möhürün vacib şərt olmaması müəyyənləşdirilmişdir. Bu isə biznes cəmiyyəti üçün gömrük rəsmiləşdirilməsi prosesinin operativliyinə zəmin yaradır. Yuxarıda xarakterizə olunanların reallaşdırılması və gömrük xidməti bazarının intensiv surətdə formalaşması əsasında Azərbaycanın xarici ticarətdə mal dövriyyəsi artmaqla dünya təsərrüfatı ilə əlaqələri genişlənməmişdir.

Belə ki, əgər 2011-ci ildə dünyanın 146 ölkəsilə xarici ticarət əlaqələri həyata keçirilirdisə, cari ildə bu göstərici 174 olmuşdur [17, 18]. Ümumdünya İqtisadi Forumu (WEF) tərəfindən hər il dünyanın müxtəlif ölkələrinin iqtisadiyyatını özündə əks etdirən

“Global Competitiveness Report” – “Qlobal Rəqabətlik Hesabatı” nəşr olunur. Bu hesabatın 2010-2011-ci illər üzrə nəşrində Azərbaycan dünyanın 139 ölkəsi arasında 132-ci yerdə idi. Lakin analoji hesabatda 2015-2016- cı illər üzrə dünyada baş vermiş maliyyə böhranına baxmayaraq Azərbaycan regionda ən yüksək xalla birinci, hesabatın əhatə etdiyi 140 ölkə arasında isə 40-cı yerdə qərarlaşır və Azərbaycan “Doing Business 2016” hesabatında dünyada 3 və daha çox islahat aparan 29 ölkədən biri olmaqla, 189 ölkənin biznes mühitinin müqayisəli qiymətləndirilməsində isə mövqeyini 17 pillə yaxşılaşdıraraq 63-cü, “beynəlxalq ticarət” üzrə isə irəliləyiş edərək 72-ci mövqedə qərarlaşmışdır [18, 19].

Beləliklə, gömrük xidmətinin müasir vəziyyətini və onun inkişaf tendensiyasını nəzərə alaraq bu sistemin qanunvericilik bazasının və informasiya təminatının təkmilləşdirilməsi, modernləşdirilməsi, yeni proqram təminatının işlənilib hazırlanması üçün aşağıdakı əsas problematik məsələlərin həlli vacibdir:

- VEB –texnologiyalardan və vahid məlumat bazası idarəetmə sistemindən istifadə olunan proqram təminatının təkmilləşdirilməsi əsasında onun yeniləşməsi;
- Gömrük sistemlərinin müasir problem və inkişaf tendensiyalarının öyrənilməsi;
- Gömrük sistemində informasiya təminatının yeri, rolu və inkişafı mərhələlərinin tədqiqi;
- Avtomatlaşdırılmış sistemin quruluş metodologiyasının işlənilib hazırlanması;
- Gömrük sistemində informasiya təminatının makro və mikro modelinin işlənilib hazırlanması;
- İdarəetmənin informasiya –gömrük texnologiyalarının işlənilib hazırlanması;
- Gömrük orqanlarının əməkdaşları üçün daha səmərəli avtomatlaşdırılmış iş yerlərinin (AİY) yaradılması;
- Təhlil üzrə gömrük sistemində ierarxiya və informasiya axınlarına, idarəetmənin vəzifə və funksiyalarına, informasiya təminatının qanuni –hüquqi əsaslarına sistemli keçid;
- Gömrük orqanları ilə digər dövlət hakimiyyəti və idarəetmə orqanları arasında informasiya mübadiləsi imkanlarının təmini imkanı;
- Mövcud olanların təkmilləşdirilməsi, habelə yeni avtomatlaşdırılmış gömrük texnologiyalarının yaradılması;
- Gömrük rəsmilləşdirilməsi və gömrük nəzarəti sferasında fasiləsiz monitoringin aparılması əsasında proqram təminatı –məhsullarının müasir tendensiyalara uyğunluğunun müəyyən olunması;

- İnformasiya texnologiyaların tətbiqi sferasında kadr hazırlığı və s.

Beləliklə, yuxarıda göstərilən məsələlərin reallaşdırılması mövcud problemlərin həllinə imkan verməklə, Azərbaycan Respublikasının dünya birliyinə inteqrasiyasının təmini əsasında onun beynəlxalq əmək bölgüsünün bərabərhüquqlu iştirakçısı olduğunu təsdiq edir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Azərbaycan Respublikası dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrindən keçirilən malların və nəqliyyat vasitələrinin yoxlanılmasında "bir pəncərə" prinsipinin tətbiqi haqqında 11 noyabr 2008-ci il tarixli 12 nömrəli Fərmanı.
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Lisensiyalaşdırma sahəsində bəzi tədbirlər haqqında" 21 dekabr 2015-ci il tarixli 713 nömrəli Fərmanı.
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi əməkdaşlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, gömrük işi sahəsində prosedurların sadələşdirilməsi və şəffaflığın artırılması ilə əlaqədar bəzi tədbirlər haqqında 25 fevral 2011-ci il tarixli 388 nömrəli Fərmanı.
4. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi, "Hüquq Ədəbiyyatı" nəşriyyatı, Bakı 2011, 311 s.
5. İbrahimov T., İsmayılov H., (2009) Qlobal ticarətə təsir və təhlükəsizliyin təmini üçün standartlar, İpək yolu, №3-4, s. 21-23.
6. Malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi üçün "Yaşıl dəhliz" və digər buraxılış sistemlərindən istifadə Qaydaları"nın təsdiq edilməsi haqqında 21 may 2016-cı il tarixli 920 nömrəli Fərmanı.
7. Məhərrəmov M., İbrahimov T.T., (2011) İnformasiya texnologiyaları gömrük xidmətində, İpək yolu, №4, s. 22-26.
8. Алексей Мордашов призвал продолжить модернизацию таможенной системы Российской Федерации, [Электронный ресурс],
[//http://www.sverstal.com/rus/media/news/document15596.phtml](http://www.sverstal.com/rus/media/news/document15596.phtml)
9. Гасаналиев Р., Электронная Таможенная Служба-новый этап в развитии Азербайджанской таможни [Электронный ресурс] [//http // gomruk.gov.az/news-73/html](http://gomruk.gov.az/news-73/html) 10/19/16.
10. Игнатьева С.В., Медведев В.А., (2012) Модернизация таможенной инфраструктуры: условие эффективного вхождения России в ВТО, Россия в ВТО: проблемы, задачи, перспективы, СПб., Институт Бизнеса и Права.

11. Колеватова А.В., (2015) Модернизация Российской таможенной службы (на примере Кемеровской таможни) «Энергия молодых – экономике России», Кемерово, с.92-93.
12. Рамочные стандарты безопасности и облегчения мировой торговли [Электронный ресурс] //http //www.customs/ gov.ua//
13. Ханларов Д.Э., (2011) Таможенная составляющая внешнеэкономической деятельности в Азербайджане: международные оценки и императивы модернизации теория и практика общественного развития, № 7, с.309-311.
14. Doing Business 2011, Making a difference for entrepreneurs, Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2010.
15. Doing Business 2015, Azerbaijan, Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development The World Bank, 2014.
16. Doing Business 2016, Azerbaijan, Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development The World Bank, 2015.
17. Statistical Yearbook of Azerbaijan, 2011, Baku, 2011.
18. The Global Competitiveness Report 2010-2011, Geneva, World Economic Forum, 2010.
19. The Global Enabling Trade Report 2010, Geneva, World Economic Forum, 2010.
20. www.customs.gov.az